

Bech, Kristin Solberg

Fra: Falck, Vidar [e-vfalck@mil.no]
Sendt: 3. desember 2007 15:56
Til: Postmottak FD
Kopi: oholsen@losmail.no
Emne: Høringsuttalelse fra FNVLF om FPU og FS 07

Vedlegg: Høring FPU og FS 07.doc

Høring FPU og FS
07.doc (69 kB...)

Vedlagt følger høringsuttalelse om FPU og FS 07 fra FNVLF i elektronisk format til hovedadressaten. Papirkopi til hoved- og gjenpartsadressater blir sendt pr post.

Mvh

Vidar Falck
Generalsekretær
FN-Veteranenes Landsforbund
Bygning 22, Akershus festning
Postboks 1635, Vika, 0119 Oslo
Tlf 23 09 35 48/0510 3548
Mobil 913 07 554

FORSVARSDEPARTEMENTET	
SAKNR.: 06/04006-20	
04 DES 2007	
ARKBET:	201.01
KASSERES 5 ÅR	X
KASSERES 30 ÅR	
BEVARES	

Dato
2007-12-03
Vår ref
714/07/VF

Det kgl forsvarsdepartement

Gjenpart
FSJ-FST/FVA-FST/HST-FST/SST-FST/LST-FST/HVST -NOF-BFO-KOL-PRES-LF

Forsvarspolitisk utvalg og Forsvarsstudien 07 – Høringsuttalelse fra FN-Veteranenes Landsforbund

FN-Veteranenes Landsforbund (FNVLFF) takker for Det kgl forsvarsdepartements invitasjon til å komme med kommentarer og synspunkter på anbefalingene fra Forsvarspolitisk utvalg (FPU) og Forsvarsstudien 07 (FS07).

Norge har siden 1947 deltatt med militært personell i over 40 militære operasjoner i utlandet, og over 100 000 norske statsborgere har tjenestegjort i disse operasjonene. For tiden er det til enhver tid 600 - 700 kvinner og menn fra Forsvaret som tjenestegjør i internasjonale operasjoner, i de fleste tilfeller under forhold som medfører store fysiske og psykiske belastninger.

Det store flertall av veteraner etter internasjonale operasjoner oppgir at utenlandstjenesten har gitt positive effekter, som verdifulle erfaringer, økt selvtillit og bedret stresstoleranse. I forhold til det store antall personer som har tjenestegjort, har norske tap av menneskeliv og personer som har blitt fysisk skadet, eller er påført langvarige sykdommer under tjenesten, vært relativt lavt.

Erfaringen viser imidlertid at deltagelse i internasjonale operasjoner også medfører risiko for psykiske skader/senvirkninger. Det har vært angitt at ca 10% av de som har tjenestegjort i internasjonale operasjoner risikerer å utvikle symptomer på post-traumatisk stressyndrom (PTSD). Disse skadene utvikles langsomt, er ofte vanskelige å diagnostisere, kan være vanskelige å henføre til en spesiell årsak eller hendelse, og oppstår ofte lenge etter at vedkommende har avsluttet sin tjeneste i Forsvaret.

Mange av disse veteranene har store problemer både med å mestre sine egne liv, og å få den hjelpen de fortjener etter å ha gjort en innsats for fedrelandet i fredens tjeneste. Dette skyldes blant annet at det er vanskelig å få oversikt over hvilke rettigheter de har, og at kunnskapen om PTSD som følge av deltagelse i internasjonale operasjoner, er mangelfull i det sivile helsevesen. På grunnlag av antallet personer som har tjenestegjort etter krigen, kan det være så mange 10 000 personer som enten har utviklet, eller står i fare for å utvikle symptomer på PTSD. Det er også dokumentert en viss overhyppighet av selvmord blant personell som har deltatt i internasjonale operasjoner. Av de som hvert år kommer hjem fra internasjonale operasjoner kan vi, under forutsetning av at vår innsats videreføres på nåværende nivå, regne med at kanskje 120 personer pr år før eller senere vil utvikle symptomer på PTSD.

Både FPU og FS 07 legger til grunn at Norge fortsatt skal bidra med militære styrker til ulike internasjonale operasjoner. Det er ingen grunn til å tro at disse operasjonene kommer til å bli

mindre belastende enn de operasjonene vi har deltatt i til nå. Ettersom Forsvaret i økende grad profesjonaliseres, er det rimelig å anta at mange av veteranene vil ha flere tjenesteperioder i internasjonale operasjoner bak seg når de dimitteres ved 30 – 35 års alder.

Ingen av de to innstillingene sier mye om oppfølging av veteraner fra internasjonale operasjoner.

FPU sier i pkt 3.2.3 bl a:

”Utvalget mener det er viktig å ta vare på den enkeltes mentale helse både før, under og etter internasjonale operasjoner. Forsvaret har et ansvar for psykiatrisk og psykosomatisk oppfølging av den enkelte. For de som avslutter sitt arbeidsforhold har Forsvaret ansvar for slik oppfølging i ett år etter endt tjeneste, deretter overtar det sivile helsevesen. Slik tjeneste kan være svært belastende, og vil måtte bearbeides på forskjellige stadier i livet. Utvalget mener derfor at det bør vurderes om dagens praksis med ett års oppfølging er tilstrekkelig.”

Intensjonen i dette virker god, men den overser noen viktige forhold:

- Deltagelse i internasjonale operasjoner medfører risiko både for fysiske skader og død, og for psykiske skader/senvirkninger/PTSD. Det vil derfor være nødvendig å følge opp alle kategorier personell, uansett type skader.
- Ettersom senvirkninger etter internasjonale operasjoner kan utvikles over mange år og først manifestere seg i form av en diagnose etter lang tid, er det både lengden på den tiden Forsvaret har et oppfølgingsansvar og nødvendigheten av å ha en ordentlig overføring av ansvaret fra Forsvarets helsetjeneste til den sivile helsetjeneste, som er viktig.
- Mange veteraner opplever at de ”faller mellom to stoler” og at det er svært vanskelig å nå fram og få forståelse for deres situasjon i hjelpeapparatet
- Både i de tilfellene veteranene er påført langvarige eller livsvarige fysiske eller psykiske skader og der noen har omkommet i tjenesten, eller senere som følge av tjenesten, er det viktig at det blir etablert støtteordninger for de pårørende.

Bortsett fra å understreke at slitasjen på personellet som følge av internasjonale operasjoner må reduseres ved å sette av tid til restitusjon og fordele byrdene på flere (pkt 5.6.4), og en ambisjon om å videreutvikle Forsvarets veteranadministrasjon (pkt 5.7), har FS 07 ingen ambisjoner som reflekterer Forsvarssjefens klare uttalelser om oppfølging av veteraner i foredraget i Oslo Militære Samfund ma 26 nov 07.

Det er FNVLFs syn at så lenge Norge har en ambisjon om å gi et betydelig bidrag til internasjonale operasjoner, må vi også ha gode planer og et vel etablert system for å følge opp våre veteraner og ta vare på de som enten har eller utvikler fysiske eller psykiske skader som følge av deltagelsen i slike operasjoner. FNVLF anbefaler derfor at de tiltak som planlegges iverksatt for å ta bedre vare på veteranene blir behandlet på en forvarlig måte i neste langtidsplan for Forsvaret.

Tiltakene bør etter FNVLFs mening blant annet omfatte følgende:

- Gjennomføring av et aktivt program for å forberede personellet på overgangen til en sivil tilværelse før avslutningen av tjenesten i Forsvaret
- Utvidelse av den perioden Forsvaret har direkte ansvar for oppfølgingen, fra ett til fem år
- Etablering av en livsvarig oppfølgingsrutine der Vernepliktsverket med regelmessige mellomrom (f eks hvert femte år) tilskriver veteranene med opplysninger om deres rettigheter og om hvor de kan henvende seg for å få hjelp ved behov

- Etablering av formelle samarbeidsorganer for å sikre at veteranene blir overført til det sivile helsevesen/støtteapparat på en ordentlig måte, og for å sikre at det sivile helsevesen/støtteapparat har tilstrekkelig forståelse for veteranenes spesielle situasjon og de forhold som har ført til de problemene som kan utvikle seg. Slike samarbeidsorganer bør etableres både på departementsnivå mellom
  - Forsvarsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementetog på utførende nivå mellom
  - Forsvarsstaben, NAV, Helsetilsynet og helseforetakene
- Videreføring av støtten til det forebyggende arbeidet som drives av FNVLFF gjennom informasjon, kamerataftener, kameratstøttegrupper, kontaktelefoner osv.
- Etablering av et kompetanse- og rekreasjonssenter for veteraner, jfr St prp nr 1 (2007-2008) s 51
- Samling av alle relevante bestemmelser for veteraner i form av en veteranlov, eller på annen hensiktsmessig måte
- Etablering av et veteranombud.

Med vennlig hilsen

Odd Helge Olsen
President

Vidar Falck
Generalsekretær